

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

แบบแปลนของศาสนธรรม

แบบแปลนแผนผังที่เขาส่งบ้านสร้างเรือนก็ดี ตำรับตำราทางโลกก็ดี ตำรับตำราทางศาสนาก็ดี ถ้ายังไม่ได้ลงมือทำตามแบบแปลนแผนผังนั้นก่อนแล้ว จะไม่ทราบความลึกตื้นหยาบละเอียดของตัวตึกและของธรรมได้เลย เพียงแต่จำได้เฉย ๆ ถ้ายังไม่ได้ทำหน้าที่ภาคปฏิบัติตามแปลนและตำรานั้น ๆ ก่อนก็ยังไม่สำเร็จประโยชน์อันใด ทั้งยังไม่ทราบความลึกตื้นหยาบละเอียดแห่งแบบแปลนและตำรับตำรานั้น ๆ อย่างมั่นใจได้ด้วย

ศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศสอนโลก เทียบกันได้กับแบบแปลนที่สร้างตึกสร้างร้านนั้นแล พุดอย่างพื้น ๆ ธรรมดาก็เรียกว่าแบบแปลนเพื่อความเป็นคนดี ท่านให้สร้างตนตามแบบแปลน คือแนวทางแห่งธรรมที่สั่งสอนไว้ และสร้างตนให้เป็นคนดีตามลำดับขั้น เพราะแปลนคือศาสนธรรมมีตั้งแต่ขั้นพื้นฐานถึงขั้นละเอียด และละเอียดเข้าไปเป็นลำดับจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น เหมือนเขาส่งบ้านสร้างเรือนจนสำเร็จตามขนาดที่แปลนกำหนดไว้

แปลนที่เรามองเห็นหยาบ ๆ แต่ภายนอกนั้นเป็นอย่างหนึ่ง กฎเกณฑ์ของแปลนซึ่งอยู่ภายในห้องในหับ ในที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งตึกนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง นับว่าเป็นความสลับซับซ้อนมาก ตำราแห่งศาสนธรรมซึ่งเทียบกับแปลนบ้านที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้เป็นพื้น ๆ นั้นอย่างหนึ่ง ที่ละเอียดสุขุมคัมภีรภาพมากเกินกว่าความรู้ธรรมดารู้ได้เป็นอย่างหนึ่ง รวมแล้วก็คือแบบแปลนเพื่อความเป็นคนดี ตามลำดับภูมิของสัตว์ของจิตของธรรม

ท่านให้ปฏิบัติตนตามแบบแปลนแห่งศาสนธรรมที่สั่งสอนไว้นั้น ตามขั้นแห่งธรรม ตามกำลังแห่งความสามารถเป็นลำดับไป เริ่มตั้งแต่ความสนใจในธรรม เริ่มได้ยินได้ฟังคำสั่งสอนในแง่ต่าง ๆ และเริ่มปฏิบัติตาม นับแต่การให้ทานด้วยความเชื่อว่ามีผลอย่างนั้น การรักษาศีลมีผลอย่างนั้น และก้าวขึ้นสู่ขั้นภาวนามีผลอย่างนั้นเรื่อย ๆ ไป ซึ่งล้วนแต่แปลนคือ แนวทางที่จะสร้างคนให้เป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น และดีเป็นขั้น ๆ ขึ้นไปตามแบบแปลน คือศาสนธรรมที่สั่งสอนไว้หลายชั้นหลายภูมิ

เริ่มต้นตั้งแต่ผู้เริ่มมีความเชื่อความเลื่อมใสศาสนาและนับถือศาสนา กราบพระสวดมนต์เป็นกิจวัตรประจำตน จากนั้นก็ก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้มีศีล แม้จะไม่ได้มากเพียงศีล ๕ เป็นกาลเป็นเวลาที่ยังดี หรือไม่ได้ทุกองค์แห่งศีล เพียงได้ในองค์ใดหรือ

ข้อใดข้อหนึ่งก็ยังคงดีกว่าผู้ไม่มีศีลเสียเลย และก้าวเข้าสู่ศีลที่เป็นความละเอียดทางความรู้สึก และการปฏิบัติสูงขึ้นไปเป็นลำดับลำดับ นี่คือภาคปฏิบัติ ได้แก่การกระทำตาม

การนับถือนั้นเป็นอย่างหนึ่งคือ นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นหลักยึดของใจ ไม่นับถือสิ่งใดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นี้เรียกว่าการนับถือศาสนา มีความเคารพกราบไหว้บูชาด้วยความเชื่อความเลื่อมใส จะเรียกว่ามีการปฏิบัติแฝงไปด้วยเพราะการกราบไหว้นั้นก็ถูก

การปฏิบัติตามพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้เป็นขั้น ๆ ตอน ๆ นั้นเรียกว่าภาคปฏิบัติ คือ ปฏิบัติตามแบบแปลนที่ได้ยินได้ฟังมาจากโอวาทนั้นแล แต่แยกออกมาเป็นเหมือนแบบแปลนที่เขาสร้างบ้านสร้างเรือน พระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้เหล่านี้ จะถือเป็นมรรคเป็นผลที่เดียวโดยที่ยังไม่มีการปฏิบัตินั้นยังไม่ได้ เช่นเดียวกับการถือตัวบ้านตัวเรือนจากแปลนโดยที่ยังไม่ได้ลงมือสร้างไม่ได้นั้นแล เพราะเป็นเพียงแปลนเท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวบ้านตัวเรือนเป็นตัวตึกตัวบ้านอะไร ที่จะให้สำเร็จเป็นตัวบ้านตัวเรือนอย่างแท้จริง ต้องสร้างตามแปลนที่ชี้ที่แนะที่บอกไว้ กว้าง แคบ สั้น ยาว ลึก ตื้น หยาบละเอียดขนาดไหน ต้องทำตามแปลนนั้น บ้านหลังนั้นจะสำเร็จขึ้นมาโดยสมบูรณ์เพราะนายช่างที่เขาทำแปลน เขาศึกษาเล่าเรียนและคำนวณมาอย่างถูกต้องทุกสัดส่วนทุกส่วนแล้ว จึงนำออกมาใช้

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าพระองค์ก็ทรงค้นคว้าทดสอบ ทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผลเป็นที่พอพระทัย ไม่มีแง่ใดแห่งธรรมเป็นที่สงสัยแล้ว จึงได้นำออกมาสั่งสอนสัตว์โลก ฉะนั้น การสั่งสอนสัตว์โลกจึงเป็นเหมือนกับ การมอบแปลนให้โลกชาวพุทธผู้ที่นับถือได้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระโอวาทขั้นนั้น ๆ เป็นลำดับไป ผลที่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติ นั้นแลจะเริ่มเป็นรูปเป็นร่างแห่งความดีขึ้นมา เช่นเดียวกับผู้สร้างบ้านสร้างเรือนตามแปลนนั้น จะเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาโดยลำดับ จนถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่แห่งดีกรรมบ้านช่องนั้น ๆ

การประพฤติตัวการปฏิบัติตัวให้เป็นไปตาม สวากขาตธรรมที่เรียกว่า แปลนอันพระองค์ตรัสไว้ชอบแล้วนั้น ก็ย่อมจะสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาภายในของผู้ปฏิบัติ คือ เป็นคนดีขึ้นมาเป็นลำดับลำดับ ความประพฤติทางกายที่ออกมาจากใจซึ่งได้รับการอบรมมาพอสมควรแล้วก็ย่อมดี ไม่แสดงแห่งตากระเทือนใจผู้อื่น การแสดงออกทางวาจาก็ถูกต้องตามเหตุผลที่โลกยอมรับกัน เพราะจิตเป็นผู้ยอมรับเหตุผลจากศาสนธรรม เนื่องจากศาสนธรรมทุกขั้นเต็มไปด้วยเหตุผลคือความถูกต้องดีงามทั้งสิ้น ผู้ต้องการความเป็นคนดีและดีเยี่ยมย่อมปฏิบัติตัวตามศาสนธรรม นับแต่ขั้นให้ทานรักษาศีล แล้วก้าวขึ้นสู่ด้านจิตตภาวนาซึ่งเป็นธรรมละเอียด และงานละเอียดโดยลำดับ

เฉพาะอย่างยิ่งนักบวช เป็นผู้ตั้งหน้าตั้งตาจะสร้างตัวเป็นคนดีและดีเยี่ยมอยู่ แล้ว จำต้องสนใจต่อหลักธรรมวินัยซึ่งเป็นแบบแปลน คือแนวทางอันถูกต้องดีงามไม่ผิดพลาดได้ มีการระมัดระวังประจำตัวประจำจิต ประจำอิริยาบถไม่ให้ผิดพลาดเคลื่อนไปได้ ยิ่งฝ่ายพระวินัยซึ่งเกี่ยวกับโทษหนักเบาด้วยแล้วก็ยิ่งเข้มงวดกวดขัน ไม่ให้ผิดพลาดไม่ให้ตำหนิตนได้ คำว่าเจตนาล่วงเกินศีลนั้นไม่ให้มีเลย นอกจากความเผลอ ความผิดพลาดโดยไม่มีเจตนาในโทษที่เี่ยวยาได้หรือแก้ไขได้เท่านั้น

ธรรมของผู้ปฏิบัติก็เริ่มแต่สมถธรรมขึ้นไป สมถธรรม คือธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสงบเย็นใจ ท่านจึงเรียกว่า สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งงานเพื่อความสงบ ได้แก่ ผู้เริ่มภาวนา บริกรรมธรรมบท ไต่กัจจาม ที่เหมาะกับจริตนิสัยของตนด้วยความจดจ่อต่อเนื่อง ด้วยความสนใจจริง ๆ มีสติเป็นผู้ควบคุม จนปรากฏผลขึ้นมาเป็นความสงบภายในใจ โดยไม่ต้องไปถามผู้หนึ่งผู้ใดเลย รู้ขึ้นจำเพาะใจของตนว่า เวลานี้ได้รับความสงบเย็นใจเพราะการภาวนาอย่างนั้น ๆ นี่คือผลเริ่มปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้ว จากแปลนคือสมถธรรมที่ท่านแนะนำ และพยายามอบรม พยายามบำรุง พยายามรักษาจิตอยู่โดยสม่ำเสมอ

เพราะปกติจิตมีสิ่งจอมปลอมและปลิ้นปล้อนหลอกลวง แทรกอยู่ภายในเป็นจำนวนมากจนคนหาไม่ได้ อย่าให้เป็นไปตามสิ่งเหล่านี้ ให้ระงับดับกันด้วยสมถธรรม และวิปัสสนาธรรม มีสติเป็นสำคัญในการควบคุมจิต ระงับจิตใจของตนด้วยดี ไม่ให้สายแสบไปตามสิ่งผลักดัน ที่ออกไปสู่ทางตา ทางหู ๆ และสู่ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ตลอดถึงธรรมารมณ์ที่ครุ่นคิดอยู่ภายในจิตใจ อันเนื่องมาจากการได้เห็นได้ยินเหล่านั้น แล้วกลับมาเป็นข้าศึกแก่ตนจนใจหาความสงบไม่ได้ เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นมา เพราะการก่อไฟเผาตน ด้วยเหตุแห่งความสายแสบของจิตเพราะไม่มีสติตามรักษา

สติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอยู่มาก ที่จะอบรมหรือบำรุงจิตใจให้เป็นไปเพื่อสมถธรรม ดังที่กล่าวแล้ว นี้เรียกว่า ภาคสมถกรรมฐาน เป็นขั้นเริ่มแรกแห่งการก่อตั้งจิตใจของตน เริ่มอย่างนี้แล

เมื่อจิตมีความสงบเย็นใจพอสมควร พอยับยั้งตนได้ ไม่กวัดแกว่ง ไม่ใช่คิดว่าไม่หิวไม่กระหาย ไม่วุ่นวายกับอารมณ์ต่าง ๆ มีสมถธรรม คือความสงบเป็นอาหารเครื่องตีมน เป็นเครื่องยึดเครื่องอาศัยเป็นที่เียนอกเียนใจแล้ว ท่านสอนให้ใช้ วิปัสสนากรรมฐาน ในวาระจากความสงบนี้ไป และผลัดเปลี่ยนกันทำงานคนละเวลา ระหว่างสมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐาน ไม่ใช่ทำในเวลาเดียวกัน นอกจากมีเหตุการณ์ที่

ควรจะทำ อันนั้นเป็นกรณีพิเศษของแต่ละราย ๆ ที่จะปรากฏการณ์ขึ้นมาให้ควรทำ
วิปัสสนาพิจารณาก็ทำได้ไม่ขัดกัน

คำว่า วิปัสสนากรรมฐาน คือฐานที่ตั้งแห่งการงานเพื่อความรู้แจ้ง วิปัสสนา
แปลว่า ความรู้แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญานั้นแล เวลานี้จิตไม่รู้แจ้งเพราะอะไร มีอะไรเป็น
เครื่องปกปิดกำบังไว้ ปกติใจซึ่งเป็นนักรู้อยู่แล้วตลอดมาตั้งแต่กาลไหน ๆ ไม่เคย
ปราศจากความรู้นี้เลยแม้แต่ขณะเดียว แต่เหตุใดจึงไม่รู้แจ้งเห็นจริง ก็เพราะสิ่งที่ปิด
บัง คือกิเลสประเภทต่าง ๆ มันปกคลุมหุ้มห่ออยู่ภายในใจให้เป็นใจฝ้าฟาง รู้ก็ให้รู้ไป
ตามแถวแห่งความฝ้าฟาง แถวมืดบอด ไม่ให้รู้ตามความจริง ให้รู้ไปแบบปลอม ๆ
แฝง ๆ เพราะกิเลสมันทำให้เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ธรรมพาให้เป็น

เนื่องจากกิเลสไม่ใช่ของจริง เป็นของปลอม หากแทรกอยู่ภายในจิตนั้น ธรรม
เป็นของจริงจึงต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องชะล้าง เป็นเครื่องสอดส่องมองดูสิ่งที่ปลอม
ทั้งหลายซึ่งอยู่ภายในใจนั้น ให้เห็นกระจ่างแจ้งออกไปโดยลำดับ เช่น ท่านสอน
กรรมฐาน ๕ ในเวลาบวชเบื้องต้นว่า เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ตโจ ทันทา นขา
โลมา เกสา เป็นต้น นี้แลคือตัวปิดบังจิตใจ

ไม่ใช่ภูเขาทั้งลูก ไม่ใช่แผ่นดินทั้งแผ่น ไม่ใช่สิ่งใดทั้งมวล ไม่ใช่ความมืดเพราะ
อากาศมาปิดบังจิตใจ แต่เพราะอวิชชาคือกิเลสตัวสำคัญเป็นพื้นฐาน เป็นรากเหง้าเคঁ
มูลของกิเลส มันขยายอำนาจออกมาทั่วสรรพางค์ร่างกายนี้ ให้เป็นสิ่งปิดบังความจริง
ไว้ทั้งมวล จิตจึงเห็นด้วยความฝ้าฟาง เห็นด้วยความจอมปลอม สำคัญผิดไปด้วย
ความเห็นนั้น ๆ เพราะกิเลสพาให้สำคัญ กิเลสพาให้มั่นหมาย กิเลสพาให้ติด กิเลสพา
ให้พัวพัน กิเลสพาให้ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้นธรรมท่านจึงสอนลงในจุดที่กิเลสผูกมัดหรือกิเลสปิดบังไว้ เพื่อ
เพิกถอนความจอมปลอมของกิเลสที่สำคัญว่านี่เป็นเรา นี่เป็นของเรา นี่เป็นหญิง นี่
เป็นชาย นั้นเป็นสัตว์เป็นบุคคลออกไปโดยลำดับ ด้วยการพิจารณามีกรรมฐาน ๕ เป็น
สำคัญ เพราะเป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณาในเบื้องต้น ท่านจึงมอบอาวุธอันสำคัญให้
๕ ประการ มีเกสา โลมาเป็นต้น เราจะพิจารณาอาการใดก็ได้ใน ๕ อาการนี้ เพื่อเพิก
ถอนสิ่งจอมปลอมทั้งหลายที่แทรกอยู่ในอาการ ๕ เป็นต้นนั้น นี้เรียกว่า วิปัสสนา เพื่อ
ความเห็นแจ้งตามความจริงของสภาพนั้น ๆ ในส่วนร่างกาย

เกสา ดูเป็นยังไง ผมอยู่บนศีรษะมันสวยตรงไหน มันงามตรงไหน มันน่ารักน่า
ชอบใจที่ตรงไหน เพียงเป็นเส้นดำ ๆ ขาว ๆ อยู่บนศีรษะเท่านั้น มันหาความสวยงาม
มาจากไหน ถ้าตามหลักความจริงของมันแล้ว หาความสวยงามไม่ได้ เพียงผมเส้นหนึ่ง
เท่านั้น เอาความสวยงาม เอาความเลิศเลอมาจากไหน เอาความเป็นหญิงเป็นชาย

เป็นสิ่งที่น่ารักน่าชบใจมาจากไหน ผมเส้นหนึ่งนั้นมันมีอำนาจมาจากไหนจึงมากล่อมจิตใจของสัตว์โลกให้ลุ่มหลง และยึดถือว่าเป็นของสวยของงามเป็นของน่ารักใคร่ชบใจเอานักหนา

พิจารณาลงไปตั้งแต่ปลายเส้นผม ลงถึงที่เกิดที่อยู่ของมัน มันเกิดที่ไหนสถานที่มันเกิดวิเศษไหม ตัวของมันเองคือเส้นผมนั้นนะวิเศษไหม สถานที่มันเกิดวิเศษไหม สถานที่มันอยู่วิเศษไหม ถึงได้ยกได้ยอถึงได้ยึดได้ถือ ได้สำคัญมันหมาย ได้เคารพยกย่องมันเอานักหนา จนลืมนึกลืมนึกตัวว่าเป็นของสวยของงาม ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นเราเป็นเขา เป็นหญิงเป็นชายไปทั่วแดนโลกธาตุด้วยผมเพียงเท่านั้น โง่ขนาดไหน มนุษย์เรา เฉพาะอย่างยิ่งพระกรรมฐานเรานะโง่ขนาดไหน จงดูความโง่ของตนตรงนี้ดูซิ

ดูผมให้ชัดเจน แล้วดูสถานที่ที่อยู่สถานที่เกิด มันเกิดขึ้นมาจากหนัง หนังวิเศษอะไร ดูให้ดีซิหนัง มันวิเศษอะไร ข้างนอกมันก็เต็มไปด้วยมูล มูลคือขี้เหี่ยวขี้โคลเต็มไปหมดรอบตัวมีว่างเว้นที่ตรงไหน ไม่ว่าหนังรอบศีรษะ หนัง ตจปริยญาติ คือหนังที่หุ้มอยู่รอบสกลกายนี้ เต็มไปด้วยขี้เหี่ยวขี้โคล ต้องชะต้องล้างกัน ต้องอาบต้องถูกันตลอดเวลา หนังบนศีรษะมันเป็นหนังวิเศษมาจากไหนที่ผมเกิดและอยู่ที่นี่ มันได้ความวิเศษมาจากไหนถึงได้หลงมันชนิดไม่ลืมนึกลืมนึกตาบ้างเลย ความจริงมันก็เป็นหนังเหมือนกันหมดและเี่ยมไปด้วย ปุพฺพโลหิต เหมือนสิ่งที่อยู่ภายใน มันอาศัยสิ่งสกปรกหล่อเลี้ยงกันอยู่เท่านั้น ตามสภาพของมันก็เป็นของสกปรกโสโครกด้วยกัน นี้ดูผม

ขนก็เหมือนกัน มันมีอยู่ทั่วสรรพางค์ร่างกาย มันว่ามันวิเศษไหม มันว่ามันสวย มันงามไหม เราต่างหากเป็นผู้ไปสำคัญมันหมาย และเราต่างหากเป็นผู้นำเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นพินเป็นไฟเผาจิตใจตัวเอง ไม่ใช่สิ่งเหล่านั้นมาเป็นพินเป็นไฟ เป็นความหลงของเราต่างหากพาให้เป็นไฟเผาตน

ความหลงนี่คืออะไร ถ้าไม่ใช่เรื่องของกิเลสตัวจอมปลอมเป็นตัวพาให้หลง นี้ละอำนาจของกิเลสมันเก่งกาจสามารถฉลาดแหลมคม อย่างที่เห็นอยู่สด ๆ ร้อน ๆ นี้แหละ เรายังเชื่อมันได้อย่างสนิทติดจม ไม่สะดุดในโทษของมันบ้างเลย เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยกรรมฐาน ๕ เป็นต้นนี้ เป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณาทางสติปัญญา เพื่อบุกเบิกเพิกถอนออกให้เห็น ผมเป็นยังไง ขนเป็นยังไง เล็บเป็นยังไง สวยงามที่ไหน เล็บ มันวิเศษวิโสสวยงามที่ตรงไหน ก็เล็บบู้ ๆ กันอยู่แล้ว พิน ก็คือกระดูกเราดี ๆ นั้นแล เพราะมันเหมือนกระดูกทั้งหลายในร่างกายส่วนต่าง ๆ ทำหน้าที่ชื่อว่าพิน แล้วมันสวยงามที่ตรงไหน ก็กระดูกรู้กันอยู่ชัด ๆ

ตามหลักความจริงของธรรมเป็นเช่นนี้ แต่ตามความจอมปลอมของกิเลสเสกสรรปั้นยอไปแล้วได้ร้อยแปดพันประการ แล้วแต่สัตว์จะติดจะพันยังไง จะหลงไปตามมันในแง่ใด มันหลอกได้ทุกแง่ทุกมุมตลอดเวลา ทุกอาการของร่างกายที่มีอยู่นี้ นอกจากนี้แล้วมันยังหลอกไปทั่วโลกทั่วสงสาร สัตว์โลกตั้งพวกเราซึ่งตาบอดหูหนวกจึงถูกมันจูงจุมูกมาตั้งกับตั้งกัลป์ก็ไม่ว่าจะถูกจูง นี่แหละผู้นำของวิญญูให้สัตว์ทั้งหลายได้เกิดแก่เจ็บตาย หาบความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ไปทุกภพทุกชาติเพราะความเกิดเป็นตัวการสำคัญ เนื่องมาจากอวิชาได้แก่ จอมกษัตริย์วิญญูจักรของกิเลสตัวพาให้ลุ่มหลงเป็นตัวเหตุอันเริ่มแรก

สัตว์ทั้งหลายจึงพากันแบกแต่กองทุกข์ หาเวลาปล่อยวางไม่ได้เลยจนกระทั่งบัดนี้ แล้วยังจะแบกต่อจากนี้ไปจนตลอดอนันตกาลหาเวลาปล่อยวางไม่ได้ ถ้าไม่ปลดเปลื้องตัวจอมปลอมที่ผูกมัดรัดตรึงจิตใจนี้ออกด้วยธรรมะของพระพุทธเจ้าเสียเมื่อใดแล้ว จะไม่มีวันหลุดพ้นจากทุกข์นี้ไปได้เลย จะบ่นขนาดไหนก็บ่นเถอะ บ่นเรื่องทุกข์ บ่นเท่าไรก็หมดลมไปเปล่า ๆ ถ้าไม่แก้ต้นเหตุแห่งความทุกข์ที่ทำให้เกิดทุกข์นั้นออกไปได้ด้วยอรรถด้วยธรรม

เพราะฉะนั้นธรรมจึงเป็นธรรมชาติจำเป็นและสำคัญมาก ที่จะชะล้างหรือลบล้างปราบปรามกิเลสทั้งหลายให้ราบไปจากใจ เป็นใจอิสระ เป็นใจที่วิเศษวิโสขึ้นมา

นี่แหละขั้นเริ่มแรกท่านจึงสอนกรรมฐานให้ จากนั้นก็ ทนตา ฟัน ตา โห่ หนั่ง ดุชิสวยที่ตรงไหน งามที่ตรงไหน วิเศษที่ตรงไหนหนั่ง หนั่งสัตว์ก็มีอย่างว่ามีแต่หนั่งคนหนั่งเราเลย แล้วเขาวิเศษอะไรกัน สัตว์เขามีหนั่งเหมือนมนุษย์เรานั้นแลทำไมเขาไม่วิเศษ เหตุใดมนุษย์เราจึงถือว่าตัววิเศษด้วยหนั่งบาง ๆ ท่อกระดุกเพียงเท่านี้

จงเปิดเข้าไปด้วยปัญญา พิจารณาดูซิ ข้างนอกก็เต็มไปด้วยขี้เหงือขี้โคลต้องชะต้องล้างอยู่เป็นประจำ ไม่ชะไม่ล้างไม่อาบไม่สรงไม่ได้จะส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปหมดต่างคนก็ต่างหาบมูลสดมูลแห้งเต็มตัวมาอยู่ด้วยกันได้ยังไงมนุษย์ ถ้าไม่ชะไม่ล้างไม่อาบไม่สรงให้พอดูได้บ้าง ก็ไม่ผิดอะไรกับสุกรที่นอนจมูตรจมคูอยู่ด้วยกัน เรายังจะเสกสรรปั้นยอให้มันเป็นของวิเศษวิโสได้ที่ตรงไหน ดูจากผิวหนั่งนี้ก็รู้อยู่แล้ว ถ้าดูด้วยอรรถด้วยธรรม คือดูด้วยสติปัญญา ถ้าไม่ดูด้วยอำนาจแห่งกิเลสตัวมีตมิตปิดตาตัวโลกกันตรนรกมันปิดเราให้ร้อนอยู่ทั้งวันทั้งคืน เพราะความมองหาอะไรไม่รู้ไม่เห็นขึ้นชื่อว่าของจริง แต่จะเจอแต่ของปลอมซึ่งเป็นฟืนเป็นไฟเผาผลาญเราเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงสอนบทธรรมย่อ ๆ ให้เวลาบวชซึ่งเป็นเวลาเพียงเล็กน้อย เพื่อให้หน้าอันนี้ไปพิจารณา เอ้า เราจะบริกรรมเป็นสมถกรรมฐานก็ได้ บริกรรมในอาการทั้งห้านี้บตีได้ก็เป็นสมถะได้ บริกรรมไปแล้วยังไม่แล้ว ยังพิจารณาไปตาม

อาการที่ตนบริกรรมนั้นอีกจนกลายเป็นวิปัสสนาไปด้วยกันนั้นได้ จากนั้นก็พิจารณาเข้าไป หนึ่งข้างนอกกับหนึ่งข้างในมันต่างกันอยู่มาก แม้ข้างนอกจะเป็นของสกปรกแต่ก็ยังสู้ข้างในไม่ได้ พลิกออกมาดูซิ เต็มไปด้วยเลือด ด้วย ปุพฺพโพลิต ลึกเข้าไปข้างใน มีตั้งแต่กองอสุภะกองสกปรกโสโครกทั้งนั้น

ร่างกายมนุษย์ทั้งร่าง อะไรจะสกปรกยิ่งกว่านี้ละดูซิ ทำไมไม่พิจารณาให้เห็นตามความจริง ให้กิเลสมันหลอกอยู่ทำไมว่าสวย สวยได้ยังไงตาก็เห็นกันอยู่เนี่ย มันสวยที่ตรงไหนตาเราก็มองอยู่ ตามมนุษย์แท้ ๆ ยิ่งเป็นตาอรรถตาธรรมตาอุกคิษย์ตาคตที่ จะสอดแทรกปัญญา ซึ่งเป็นกล้องอันสำคัญส่องเข้าไปตามหลักความจริง ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็น พระพุทธเจ้าสอนไว้มีแต่กล้องที่ทันสมัยทั้งนั้น มีปัญญาเป็นต้น สติครอบลงไป บังคับกันไป พิจารณาให้เห็นตามความจริงของอาการทุกส่วนภายในร่างกายหรืออาการใดก็ตาม หากจะกระจายไปหมดทั่วสรรพางค์ร่างกาย เพราะเป็นสิ่งเหมือน ๆ กัน ถ้าพูดว่าอสุภะอสุภะของปฏิภูมิลโสโครก มันก็เต็มไปหมดทั้งเนื้อทั้งตัวเราตัวเขาอยู่แล้วไม่มีอะไรที่น่าสงสัย และไม่มีอะไรปฏิภูมิกินร่างกายของมนุษย์หญิงชายนี้เลย เหตุใดจึงไปเสกสรรปั้นยอว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของน่ารักใคร่ชอบใจ

เรื่องของกิเลสมันแยบยลบนหัวใจสัตว์โลกอย่างนี้แหละ มันจึงสามารถเอาความจอมปลอมไปครอบในของจริงทั้งหลายจนมองไม่เห็นความจริง ทั้ง ๆ ที่ความจริงก็เป็นตั้งที่ว่ามานี้ก็มองไม่เห็น เชื่อไม่ได้ว่าเป็นของจริง ไม่ลงใจว่าเป็นของจริง แต่มันลงใจว่าเป็นของจริงตามกิเลสที่มันหลอกไปเสีย เลยเข้าใจว่าเป็นของจริง ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นเป็นของปลอม ความจริงแท้มันไม่ยอมเชื่อ ก็เหมือนว่าธรรมเป็นของปลอมไปเสีย เพราะถูกกิเลสกล่อม กิเลสมันปิดบังไม่ให้เห็นความจริง โลกทั้งหลายจึงลุ่มหลงกัน ใครไม่ยอมหลง แต่สิ่งที่ทำให้หลงมันมีอำนาจเหนือกว่าครอบงำที่ใจนั้น

ด้วยเหตุนี้จึงต้องพิจารณาด้วยปัญญาธรรม แยกแยะเข้าไปตามสัดส่วนต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในร่างกายนี้นับแต่เบื้องบนเบื้องล่าง ดูไปตลอดทั่วถึงที่เรียกว่าเทียวกรรมฐานภายในร่างกายนี้ออย่าพูดอย่าเที่ยวอย่าดูแต่เพียงกรรมฐาน ๕ เท่านั้น ปัญญากระจายไปได้ทั้งนั้นเพราะเป็นกรรมฐานด้วยกัน จงดูให้ชัดเจนด้วยปัญญา และดูเข้าไปลึกและละเอียดเท่าไรก็ยิ่งจะเห็นความจริงขึ้นมาโดยลำดับ และเห็นสิ่งสกปรกโสภณเต็มไปหมดในร่างกายนี้นี้ เพราะตามหลักความจริงแล้วไม่มีของสะอาดสวยงามในร่างกายนี้นี้ มีแต่ของสกปรกทั้งสิ้น

ต่อจากนั้นก็เป็นอย่างนี้ เนื้อเป็นยังงัยสวยงามไหม อะไรมันวิเศษวิโส ก็เนื้อมันวิเศษวิโสที่ตรงไหน น่ารักใคร่ชอบใจที่ตรงไหน เนื้อก็รู้กันอยู่แล้ว เอ็นสวยงามที่ตรงไหน วิเศษวิโสที่ตรงไหน น่ารักใคร่ชอบใจที่ตรงไหนก็เอ็น กระดูก กระดูกก็เป็นท่อน

ๆ เหมือนกระดูกสัตว์ทั้งหลายนั้นแล มันมีสารอะไรพอที่จะยกยกอป้อนขึ้นว่าเป็นของวิเศษวิโส ว่าเป็นเราเป็นของเรา ถึงได้รักชอบเทิดทูนมันนักหนา จนกระทั่งมันสร้างกองทุกข์เผาจิตใจ เพราะความยึดความถือ ความหลงมกภายในมันโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวหนักเท่าไรก็ทนเอา

แบกอะไรทุกวันนี้ แบกแต่ร่างกายเท่านั้นก็ยังไม่พอ ยังแบกความสำคัญมันหมายในร่างกายนี้ว่าเป็นเราเป็นของเรา ว่าเป็นเขาเป็นของเขา รักนั้นชอบนี้เกลียดนั้นชังนี้เข้าไปอีกซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องของกิเลส ที่จะโยนทุกข์เข้ามาให้เราแบกเราหามอยู่ตลอดเวลา นี่เรายังไม่เห็นโทษของมันแล้วจะเห็นอะไรเป็นคุณค่า ถ้ายังไม่เห็นโทษในสิ่งนี้เสียก่อน คุณค่าแห่งธรรมก็ยังไม่ปรากฏขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยสติปัญญาพิจารณาคลี่คลายลงไป นอกจากนั้นก็กำหนดให้มันตายมันแตกสลาย ในตัวของเราก็ตามของเขาก็ตาม คนตายแล้วเป็นยังไง เราตายก็ตามเขาตายก็ตาม เรายังไม่ตายก็ตาม คุณคนตายก็เคยดูกันมาแล้วเป็นยังไง นำพิงใจไหม ดูอะไรทุกส่วนมันน่าสะอิดสะเอียน น่าเกลียดน่ากลัวเอาเสียอย่างถึงใจไม่มีวันหลงลืม ติดหูติดตา นอกจากนั้นยังกลัวผีมันอีก อะไรจะน่าขยะแขยงน่าหวาดน่ากลัวยิ่งกว่ามนุษย์ตาย แล้วเหตุใดจึงไปหน้าด้านเสกสรรปั้นยอว่า เป็นของสวยของงามน่ารักใคร่ชอบใจ แบกหามอุปาทานแทบจะเป็นจะตายเรื่อยมาดังที่รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่

ถ้าใจนี้เป็นสิ่งที่สลายไปได้เหมือนสิ่งทั้งหลายละก็ ต้องแหลกไปนานแล้ว เพราะความบอบช้ำไม่มีอะไรเกินจิตนี้เลย กิเลสไม่ว่าตัวไหนก็เผาเข้าที่ตรงนั้น ทุกข์น้อยใหญ่เผาที่ตรงนั้น เผาที่ตรงจิตซึ่งเป็นตัวเกิดตัวรับทุกข์ทั้งหมด เพราะอวิชชาเป็นเชื้อนำพาให้เกิด ทุกข์น้อยใหญ่จึงเผาสิ่งที่จิต หากว่าจิตเป็นสิ่งที่สลายตัวได้เหมือนสิ่งทั้งหลายแล้ว ต้องแหลกเป็นผุยผงไปนานไม่มีเหลือเลย ในจิตของบุคคลและสัตว์ดวงหนึ่ง ๆ ผู้หนึ่ง ๆ รายหนึ่ง ๆ

แต่นี่จิตไม่ได้เป็นตัวฉิบหาย ไม่ได้ตาย ทุกข์ขนาดไหนก็ยอมรับว่าทุกข์แต่ไม่ฉิบหาย จึงทนมาได้ถึงขนาดนี้ แล้วเรายังจะทนทุกข์ทรมานเพราะอำนาจแห่งความหลงที่กิเลสกล่อมนี้ไปเรื่อย ๆ โดยไม่สนใจกับบรรลกับธรรมกับการพินิจพิจารณาเพื่อปลดเปลื้องใจออกจากความหลงความทุกข์ เพราะกิเลสสร้างขึ้นมา มันสมควรแล้ว เหยือกกับนักปฏิบัติเรา เราต้องสอนเราอย่างนี้พิจารณาเราอย่างนี้ หาอุบายยกย่อนเราอย่างนี้ด้วยปัญญา ไม่เช่นนั้นจะเกิดอุบายขึ้นมาไม่ได้ อยู่เฉย ๆ ก็เฉย ๆ อย่างนั้นแหละ แต่กิเลสมันไม่ได้อยู่เฉย ๆ มันสร้างกองทุกข์ให้เราอยู่ตลอดเวลา

ผู้ที่แกล้งกิเลสอยู่เฉย ๆ ได้ยังไง ต้องพินิจพิจารณา เช่น การพิจารณาร่างกายก็ดังที่ว่ามานี้ เอ้า ตายแล้วเป็นยังไง มันพองมันขึ้นอืดและเน่าเหม็นไปทั่วจักรวาลและ

แตกกระจายลงไปอย่างน่าสลดสังเวชเป็นไหน ๆ เหล่านี้กำหนดดูให้เห็นชัดซี้ เมื่อแตก
ลงไปแล้วเป็นยังงี้ กลิ่นเป็นยังงี้ รูปลักษณะมันเป็นยังงี้ นำพิงใจใหม่ จนกระจายตัว
ลงไปจากสภาพเดิมโดยสิ้นเชิง เมื่อกระจายลงไปเต็มที่แล้ว ส่วนดินก็ลงไปเป็นดินตาม
ธาตุเดิมของมัน ส่วนน้ำก็กลายเป็นน้ำตามธาตุน้ำของตน ลม ไฟ ไปตามธาตุเดิมของ
ตน แล้วไหนคำว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลอยู่ที่ตรงไหน

ดินนั่นหรือเป็นเรา ดินนั่นหรือเป็นของเรา ดินก็เรียกว่าดินอยู่แล้วเป็นเราเป็น
ของเราได้อย่างไร แม้เวลาอยู่ในร่างกายนี้มันก็คือดิน คือน้ำ คือลม คือไฟ ไปเสกสรร
ปั้นยอว่าเป็นเราเป็นของเราได้อย่างไร การใช้ปัญญาต้องทำอย่างนี้ซี้ ชักฟอกกันอย่าง
นี้ให้เห็นถึงความจริงที่พระพุทธรเจ้าทรงสั่งสอนไว้ จนเห็นได้ชัดเจนประจักษ์ใจว่า อ้อ
นี่คือธาตุดิน ออกจากความเป็นปฏิกูลโสโครกไปแล้ว เลื่อนไปเป็นธาตุ พิจารณาเป็น
ธาตุก็สักแต่ว่าธาตุเท่านั้น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ มีใจเป็นผู้ครองเพราะใจ
เป็นผู้หลง เนื่องจากสิ่งที่ทำให้หลงครอบหัวใจ ใจจึงต้องหลง จึงต้องอยู่ใต้อำนาจสิ่ง
เหล่านี้พาให้เกิดให้แก่ให้เจ็บให้ตาย ในภพน้อยภพใหญ่ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ
ตามอำนาจแห่งวิบากกรรมที่ทำมาทั้งดีและชั่ว

ใจเป็นผู้ทำ เมื่อทำลงไปแล้วสัตว์ทั้งหลายจึงต้องได้รับทั้งผลดีผลชั่ว จะจำได้จำ
ไม่ได้ในการกระทำของตนเองทั้งดีและชั่วก็ตาม ผลจะปฏิเสธไม่ได้ เพราะใจเป็นผู้ทำ
ใจตีตราไว้แล้ว ผลดีและชั่ว สุขแลทุกข์จะต้องมาที่ตรงนี้ เพราะผู้นั้นเป็นผู้เกิดและเป็น
ผู้รับผลทั้งหมด ภพน้อยภพใหญ่ก็คือผู้นี้เป็นตัวภพตัวชาติ เทียบเกิดแก่เจ็บตายอยู่ไม่
หยุดไม่ถอย เพราะ อวิชชาปุจฉยา สงขารานี้ เป็นสำคัญมากที่สุด นี่การพิจารณา
พิจารณาให้เห็นชัดลงไปอย่างนี้ ถ้าอยากทราบความจริงและหลุดพ้นไปด้วยธรรมของ
พระพุทธรเจ้า ไม่ต้องมาแบกกองทุกข์อีกต่อไป

นี่แหละการเดินทางแบบแปลนแผนผัง คือ ศาสนธรรมที่พระองค์ทรงสอนไว้
ให้ดำเนินอย่างนี้ เอ้า พิจารณาให้หลายตลบทบวน ช้ำ ๆ ซาก ๆ ให้ถื่อนนี้เป็นงาน
ประจำจิตของตนเอง เรียกว่าความเพียรหรืองาน หมายถึงการพิจารณาดังที่กล่าวมา
ท่านเรียกว่าปัญญา นี่ละวิปัสสนา ความเห็นแจ้งตามความจริง พุดถึงอสุภะอสุภังก็
เป็นจริงประจักษ์ด้วยปัญญา พุดถึงธาตุก็เห็นประจักษ์ด้วยปัญญา เห็นความแตก
สลายก็เห็นประจักษ์ด้วยปัญญาเห็น ทุกข์ ก็เห็นประจักษ์ด้วยปัญญา อนิจจัง ความแปร
สภาพก็ประจักษ์ด้วยปัญญา อนตตา หาสาระหาความเป็นตัวเป็นตนไม่ได้ในอัตภาพ
ร่างกายนี้หรือในชั้นนี้ทั้งห้านี้ ก็ประจักษ์ด้วยปัญญา

การพิจารณาอย่างนี้เรียกว่าปัญญา สอดแทรกลงไปให้เห็นตามความจริงของ
สภาวะธรรมส่วนต่าง ๆ แล้ว อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นแม้จะหนาแน่นยิ่งกว่าภูเขาทั้ง

ลูกก็เถอะ ทนปัญญาความรู้แจ่มเห็นจริงไปไม่ได้ พอรู้แจ่มเห็นจริงที่ตรงไหน ต้องปล่อยทันที ๆ เมื่อรู้แจ่มเห็นจริงตลอดทั่วถึงก็ปล่อยหมด ความหลงที่ว่าสัตว์ว่าบุคคล ว่าเขาว่าเราก็หมด เหลือแต่ความจริงล้วน ๆ คือสักแต่ว่าธาตุ สักแต่ว่าขันธ์ สักแต่ว่าเราว่าเขาตามชื่อเขาสมมุติเท่านั้น แต่จิตไม่ได้ยึดไม่ได้ถือ เพียงแต่ปฏิบัติตามขั้นของสมมุติ เรารู้ว่าเรา เขารู้ว่าเขาตามขั้นของสมมุติ นั้นหญิงนี้ชาย ก็รู้ตามขั้นของสมมุติ แต่ไม่ติด แต่ไม่รักไม่ชัง ไม่เกลียดไม่โกรธให้สิ่งเหล่านั้น ไม่ยึดไม่ถือสิ่งเหล่านั้น นี้เรียกว่าปัญญา ถ้ารู้แล้วไม่ยึดจึงเรียกว่าปัญญา

รู้ะไรเห็นอะไรยึดนั้น นั่นคือกิเลส ตากระทบรูปก็เป็นไฟเข้ามาเผาหัวใจ เพราะความรักความชังในรูปนั้น ๆ หูกระทบเสียงก็ก๊ว้นเอาไฟเข้ามาเผาใจ เพราะความพอใจไม่พอใจในเสียงนั้น ๆ กลิ่น รส สัมผัส เช่นเดียวกัน กระทบสัมผัสอะไร ก๊ว้นเอาไฟเข้ามาเผาใจ ๆ ทั้งนั้น เพราะกระแสที่ออกไปนี้ล้วนแต่เป็นกระแสของกิเลส ออกไปทางตาสูรูป ออกไปทางหูสู่เสียง ออกไปทางจมูกสู่กลิ่น ออกไปทางลิ้นสู่รส ออกไปทางกายสู่เครื่องสัมผัสเย็นร้อนอ่อนแข็ง แล้วก๊ว้นความลุ่มหลงที่เกิดขึ้น จากความรักความชัง ความเกลียด ความโกรธ ความไม่พอใจในสิ่งทั้งหลายเข้ามาเผาหัวใจ ทั้งนี้ล้วนเป็นวิธีการของอวิชชาหากิน ของอวิชชาสังสมความทุกข์ใส่หัวใจของสัตว์เต็มอำนาจของมัน มันเรื่องอำนาจเต็มที่เมื่อสติปัญญายังแทรกเข้าไม่ถึง

การพิจารณาตั้งที่กล่าวมานี้ คือการเปิดความจริงออกมาจากความจอมปลอมของกิเลสตัณหาอวิชชาที่เสกสรรปั้นยอเอาไว้ ปักเสียบเอาไว้ เปิดเผยออกมาให้เห็นตามความจริง แล้วปล่อย เห็นก็รู้ว่าเห็นแต่ไม่ติด ได้ยิน กลิ่น รส เครื่องสัมผัส อะไรมาสัมผัสสัมพันธ์ก็รู้เหมือนกันกับคนทั่ว ๆ ไป เห็นเหมือนกันกับคนทั่ว ๆ ไป แต่ไม่ยึดไม่ถือ เพราะความรอบคอบของสติปัญญาพอตัวแล้ว ปล่อยวางโดยสิ้นเชิงแล้ว นี้แลความเห็นของใจที่เป็นธรรมแล้วกับความเห็นของใจที่เป็นกิเลสทั้งดวง ต่างกันอย่างนี้ การได้เห็นการได้ยินเป็นต้นจึงไม่เหมือนกัน ผลที่เกิดขึ้นก็ไม่เหมือนกันเลย ผลของกิเลสต้องเป็นพินเป็นไฟ ผลของธรรมต้องเป็นสุขร่มเย็นตลอดเวลา ไม่มีอะไรมากระทบกระเทือน ไม่มีอะไรเอื้อมเข้าถึงได้เลย เพราะสติปัญญาพอตัว

ยิ่งจิตถึงขั้นบริสุทธิ์ด้วยแล้ว สมมุติทั้งมวลไม่มีสมมุติแม้ขั้นหนึ่งหรือแม้เท่าเม็ดหินเม็ดทราย ที่จะเข้าแทรกในจิตตวิมุตตินั้นได้เลย เพราะตัดออกหมดขั้นชื่อว่าสมมุติ ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ภายในใจนั้นเลย เหลือแต่วิมุตติความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ของใจนั้นแลจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วเป็นจิตที่วิเศษ อันนั้นต่างหากวิเศษ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก อวัยวะในส่วนร่างกายทุกส่วนที่เราแบกเราหามอยู่นี้ ไม่ใช่ของ

วิเศษ มั่นคงปาชาธิบดีต่างหาก มาเสกสรรปั้นยอว่าวิเศษอะไรกัน สิ่งทีวิเศษอย่างแท้จริงคือ ใจที่บริสุทธิ์ต่างหาก

ทางที่จะก้าวเข้าสู่ความบริสุทธิ์วิเศษนั้นคืออะไร ก็คือ สมถธรรม วิปัสสนาธรรม ดังที่กล่าวมานี้ เพราะฉะนั้นจงพากันดำเนินเดินตามแบบแปลน คือสวางขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ ทั้งสมถะและวิปัสสนา อย่าลดหย่อนอ่อนกำลัง อย่าท้อถอย

กิเลสไม่เคยอ่อนกำลังโดยลำพังตนเอง นอกจากจะอ่อนกำลังลงด้วยการต่อสู้ การรบฟันหักแหลกกันด้วยสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นต้นเท่านั้น ให้มันอ่อนกำลังลง โดยธรรมชาติของมันนั้นไม่มีทาง และทุกข์ที่จะหมดไปจากใจของสัตว์โลกเพราะการอยู่เฉย ๆ ไม่สนใจปลดเปลื้องแก้ไขถอดถอนชะล้าง ตลอดจนปัดลอดกัลป์ไหนก็แบกทุกข์อยู่เช่นนั้น ไม่มีคำว่าตัน ไม่มีคำว่าปลาย ก็คือจิตกับทุกข์ที่แบกหามกันอยู่นี้แล ที่จะสิ้นสุดหลุดพ้นไปได้ก็เพราะอำนาจของความเพียร ตั้งแต่ ทาน ศีล ภาวนา ขึ้นไป โดยลำดับ นี้คือสิ่งชะล้าง

เฉพาะอย่างยิ่งจิตตภาวนาเป็นงานสำคัญที่จะล้างโลก โลกคืออะไร โลกคือหมู่สัตว์ คำว่าหมู่สัตว์ได้แก่อะไร ได้แก่หัวใจที่ติดพันกับสิ่งทั้งหลาย ยึดมั่นถือมั่นสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าหัวใจใดท่านเรียกว่าหมู่สัตว์ด้วยกัน สดุด แปลว่าผู้ซึ้ง ผู้ติด

การข้ามโลกข้ามกันที่ตรงนี้ ล้างโลกล้างที่ตรงนี้ โลกที่สกปรกที่สุดก็คือ โลกที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหาอาสวะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหา นี้คือตัวสกปรกครอบหัวใจสัตว์โลกอยู่ ใจจึงหาความวิเศษไม่ได้ เมื่อสติปัญญา ศรัทธา ความเพียร ชะล้างเข้าไปหรือปราบปรามเข้าไป สิ่งเหล่านี้จะพังลง ๆ แตกกระจายลงไปโดยลำดับลำดับจนไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั้นแลความวิเศษคือจิตดวงที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ เหนือสิ่งใด ๆ ในสามแดนโลกธาตุไม่มีอะไรเหมือน นั้นแลคือจิตแท้ นั้นแลคือธรรมแท้ ที่เป็นผลขึ้นมาจากแบบแปลนคือตำรับตำราที่ท่านสอนไว้ สอนให้เข้าสู่จุดนี้ต่างหาก ไม่ใช่มรรคผลนิพพานจะอยู่กับคำสอนนั้นเท่านั้น อันนั้นเป็นแปลน อันนั้นเป็นตำรับตำราสอนเข้ามาเพื่อถึงความจริงอันนี้ นี้แลเป็นตัวมรรค นี้แลเป็นตัวผล นี้แลเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้หลุดพ้นคือผู้นี้ นี้ละถ้าพูดว่าบ้าน ก็นี้คือบ้าน นั้นเป็นแปลน นี้เป็นบ้านสำเร็จอยู่ที่ตรงนี้

ขอให้พากันประพฤติปฏิบัติอย่าท้อถอย อย่าชินชากับความทุกข์ทั้งหลาย มันเคยทุกข์มานานแล้วน่าเข็ดหลาบ พระพุทธเจ้าองค์ศาสดาของเราทรงเข็ดหลาบมาเต็มพระทัยแล้ว ได้ตรัสรู้ธรรมขึ้นมากระเทือนสามแดนโลกธาตุ เพราะความหลุดพ้นจากความกดขี่บังคับของวิภูจักรวิภูจิต สังสารจักรก็ได้แก่กิเลส กษัตริย์วิภูจักรก็ได้แก่ กิเลสตัวครอบหัวใจไว้ไม่ให้มีทางออกได้เลยนี้แล เมื่อพระองค์ถึงขั้นวิเศษสมบูรณ์แล้วจึงมี

พระเมตตาสัตว์โลกจนหาประมาณไม่ได้ ไม่มีใครจะมีความรู้ความฉลาดแหลมคม นำอุบายความหลุดพ้นแห่งการเปลื้องทุกข์ออกจากใจของมวลสัตว์ได้ ยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นที่ทรงค้นพบ โดยไม่มีครูมีอาจารย์ มีใครมาแนะนำสั่งสอนเลย แต่ทรงเป็นสยัมภู ทรงค้นพบเอง รู้เองเห็นเอง บริสุทธิ์เอง แล้วนำพระโอวาทเหล่านี้ออกมาสั่งสอนสัตว์โลก ตั้งแต่หลังจากตรัสรู้แล้วจนกระทั่งวันปรินิพพาน พระองค์ไม่เคยลดละในการสงเคราะห์โลก ไม่ว่าจะเป็โลกใด ควรสงเคราะห์ด้วยอรรถด้วยธรรมด้วยวิธีการใด เป็นสงเคราะห์ทั้งนั้น ไม่มีใครเป็นคู่แข่งพระพุทธเจ้า

ถ้าพูดถึงหลักวิชาธรรมที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลกก็ไม่มีสัตว์ตัวใดรายใด จะมีวิชาประเภทนี้เป็นคู่แข่งกับพระพุทธเจ้า อุบายในการแนะนำสั่งสอนสัตว์โลก ก็ไม่มีใครฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าพูดถึงเรื่องความบริสุทธิ์พิเศษ ใจที่บริสุทธิ์พิเศษ ก็ไม่มีใครเป็นคู่แข่งพระพุทธเจ้า มีพระองค์เดียวเท่านั้นในชั้นเริ่มแรกที่ได้ตรัสรู้ขึ้นมา

การทำประโยชน์ให้โลกจึงไม่มีใครเสมอพระพุทธเจ้า ทรงทำได้ทั้งสามโลกธาตุ อุบายวิธีการสั่งสอนทุกอย่างไม่ต้องหามาจากไหน ไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนมาจากที่ไหน คัมภีร์ใด จากครูใด อาจารย์ใด ทรงชวนชวายเป็นลำพังพระองค์เอง ด้วยหลักของสัพพัญญอันเป็นหลักประจำองค์ของศาสดาแต่ละพระองค์ ๆ เป็นอย่างนั้น และการสั่งสอนสัตว์โลก พระพุทธเจ้ามีเวลาเมื่อไรนับแต่ตรัสรู้แล้ว ในหลักพุทธกิจ ๕ ก็บอกไว้แล้ว นี่หมายถึงเป็นกาลเวลานะ

ตอนบ่าย ๓ โมง ๔ โมงเย็น ประทานพระโอวาทแก่ไพร่ฟ้าประชาชน นับแต่พระมหากษัตริย์ลงมาโดยลำดับถึงประชาชนคนธรรมดา

ตอนค่ำก็ประทานพระโอวาทแก่พระสงฆ์เป็นประจำ

พอเที่ยงคืนก็ประทานพระโอวาทและแก้ปัญหาเทวดาตามชั้นภูมิต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าและทูลถามปัญหาแก่พระพุทธเจ้า ตั้งแต่พรหมโลกลงมาถึงกummเทวดา คือ รุกขเทวดา อากาศเทวดา

พอปัจฉิมยาม ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลก ญาณคือความละเอียดแหลมคมแห่งความรู้ที่ไม่มีใครเป็นคู่แข่ง ทรงเล็งดูสัตว์โลก ว่าผู้ใดมีอุปนิสัยสามารถที่จะบรรลุธรรมหลุดพ้นจากทุกข์ได้ในกาลรวดเร็ว แต่จะเป็นอันตรายต่อชีวิตเสียก่อน จะไม่สมหวัง ผลที่พึงจะได้รับเต็มหัวใจนั้นจะขาดสะบั้นลงไป เพราะอันตรายแห่งชีวิตจะมาถึงก่อน พระองค์ก็เสด็จไปโปรดผู้นั้นก่อนใคร แน่

ตอนเช้าก็เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์โลกด้วยพระเมตตาจริง ๆ ไม่ได้ไปด้วยความโลเลโลกเลกในเรื่องอาหารโลกามิสทั้งหลาย แต่ไปด้วยหลักของศาสดา ไปด้วย

พระเมตตา ไปด้วยความสงสารสัตว์โลกจริง ๆ ใครได้เห็น ใครได้ยินได้ฟังเวลารับสั่ง แม้เพียงประโยคเดียวเท่านั้นก็เป็นสิริมงคล มหามงคลเต็มที่แล้ว วัตถุไทยทานที่เขามาบริจาคทานผู้บริสุทธ์วิเศษดังพระพุทธเจ้า จะประมาณได้ยังไงว่ามีผลานิสงส์มากขนาดไหน จึงเรียกว่าโปรดสัตว์โลก เห็นก็เป็นการโปรด ได้ยินก็เป็นการโปรด เขาทำบุญมากน้อยเป็นการโปรดทั้งนั้น

หากจะว่างบ้างก็หลังเสวยพระกระยาหารแล้ว ได้พักบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นบางกาลบางเวลา แล้วประชาชนเมื่อมีความเคารพเลื่อมใสพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว ทำไมเขาจะไม่มากลางวัน แม้แต่เพียงวัดป่าบ้านตาดเรานี่ อย่างผมซึ่งเท่ากับหนูตัวหนึ่งเท่านั้นก็ยังมิมีประชาชนมาหา กลางวิกาลกลางวันเขาก็มา เวลาไหนเขาก็มา เขาไม่เห็นมีกำหนดกฎเกณฑ์อะไร นี่เขามาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อเคารพกราบไหว้ ศาสดาองค์เอก ทำไมจะมีเวล่ำเวลาจำกัดจำเขี่ยถึงขนาดไม่มีคนมาเฝ้าพระพุทธเจ้าในเวลาที้นอกจากพุทธกิจแสดงไว้ ชาวพุทธเราเชื่อแน่ว่า ต้องมีคนมาเฝ้านอกเวลาไม่สงสัย

นั่นหมายถึงหลักใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงทำตามพระวิสัยของพระองค์ ที่เรียกว่าพุทธกิจ ๕ คืองานของพระพุทธเจ้า ส่วนปลีกย่อยกลางวิกาลวันนี้ก็ต้องมี ล้วนแล้วแต่การสงเคราะห์โลกทั้งนั้น เราพิจารณาซิ

แล้วใครในโลกนี้ที่จะทำประโยชน์ให้โลกได้ยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า สอนโลกก็สอนได้ถึงสามแดนโลกธาตุ มนุษย์สอนกันไม่เห็นได้เรื่องได้ราว มนุษย์ตาดำ ๆ มองเห็นกันอยู่ด้วยกันนี้ยังสอนกันไม่ลง สอนกันไม่ได้ จะอวดตัวว่าทำประโยชน์ได้กว้างขวางอย่างไร ใครจะเชื่อได้ลงคอ แม้ตัวเองยังสอนตัวเองไม่ได้ บางครั้งมันเถลไถลยิ่งกว่าข้างตกมัน พระพุทธเจ้าทรงสอนได้ทั้งเทวบุตรเทวดา แล้วใครจะทำประโยชน์ได้ยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ลองพิจารณาซิ

นี่ละอำนาจของธรรม อำนาจแห่งความดี อำนาจแห่งความศักดิ์สิทธิ์วิเศษของใจที่บริสุทธ์แล้ว อำนาจของธรรมที่เกิดขึ้นจากพระทัยที่บริสุทธ์แล้วนั้นมีอำนาจมาก เป็นความจริงเต็มสัดเต็มส่วน

การแนะนำสั่งสอนผู้ใดรายใดก็ตาม ทรงทราบทั้งพระญาณภายในจิตใจ ถ้าเป็นหมอกก็เป็นหมอกปริญาเอก พอมองเห็นคนไข้อย่างไม่ทันถามด้วยซ้ำ รู้แล้วและวางยาถูกปั๊บ ๆ ไม่ได้เหมือนหมอเถื่อน หมอเถื่อนนั้นผิดกันอยู่มากทำให้คนตายเยอะ ถ้าหมอปริญาที่เรียนมาด้วยความถูกต้องแม่นยำแล้วจะได้ผลประโยชน์มาก นั้น นื่องค์ศาสดาก็คือองค์ปริญาธรรมอันเอกไม่มีใครเสมอแล้ว เอกคือธรรมแห่งเดียว ใจบริสุทธ์ดวงเดียว วิเศษอยู่ในนั้น นำธรรมออกมาจากตรงนั้นมาสั่งสอนโลกจะผิดไปที่

ไหน ใครจะสั่งสอนโลกได้ถูกต้องแม่นยำและถึงใจยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าไม่มี นี่ถึงว่าพระองค์ได้ทำประโยชน์ให้โลกได้กว้างขวางมากมายจนไม่มีประมาณ

รองลำดับลงมาก็คือสาวก เพราะเป็นผู้รู้จักเห็นจริง สิ่งที่อยู่จริงเห็นจริงนั้นนำมาสั่งสอนหรือนำมาพูดให้ใครฟังก็ตาม จะมีความสะทกสะท้านที่ไหน เมื่อได้เห็นประจักษ์ ได้รู้ประจักษ์ใจแล้ว แม้แต่เราเห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหูต่อกัน เรายังไม่เห็นสะทกสะท้าน ก็เราไปเห็นสิ่งนั้นเอง เราได้ยินเองเรื่องนั้น เราพูดได้ แม้แต่เด็กก็ยังสามารถพูดได้ นี่พระพุทธเจ้าทรงรู้ประจักษ์พระทัยแล้ว ทำไมจะสั่งสอนโลกผิด ๆ พลาด ๆ ไปได้ จึงเชื่อแน่ว่าไม่ผิดไม่พลาด และตรงตามหลักแห่งสาวกชาตธรรมนั้นแล นี่เรื่องความวิเศษของจิตเป็นเช่นนั้น

พลังของจิตของธรรมไม่มีอะไรเสมอ เมื่อกิเลสมีพลังมาก พลังของจิตของธรรมเกิดไม่ได้ มีไม่ได้ มีแต่พลังของกิเลส การแสดงออกทางหู ทางตา ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ตลอดถึงอวัยวะทุกส่วนที่แสดงออกเพราะอำนาจของกิเลส ใครก็รู้จักเห็นกันทั้งนั้น เป็นยังไง เช่น ความกริ้วความโกรธ ความไม่พอใจแสดงออกมาเป็นยังไงเรื่องของกิเลส ความพอใจก็เป็นเรื่องของกิเลส แสดงออกมาเป็นยังไง ใคร ๆ ก็รู้เพราะต่างคนต่างก็เป็นคลังกิเลสด้วยกัน

แต่ส่วนธรรมะที่บรรจุอยู่ในพระทัยของพระพุทธเจ้าและใจของพระสาวก หรือครูอาจารย์ใดก็ตามที่ท่านถึงความบริสุทธิ์แล้ว พลังใจของท่านที่บริสุทธิ์แล้วนั้นเป็นอย่างไร ไม่มีใครทราบ ไม่มีใครรู้ เพราะฉะนั้นในเวลาท่านแสดงออกด้วยกิริยาท่าทางต่าง ๆ เช่น ในลักษณะซึ่งขังตั้งต้งดูว่ากล่าวซึ่งเป็นพลังของธรรมล้วน ๆ เขาก็เห็นว่าท่านโมโหโทโส เขาก็ว่าท่านเป็นคลังกิเลส มีแต่ความโกรธ ความโมโหโทโสสั่งสอนโลกสั่งสอนมนุษย์มนา ทำไมจึงดูว่าอย่างนั้นให้เขา เขาหาได้ทราบไม่ว่านั่นคือพลังของธรรมที่แสดงออกมาด้วยความบริสุทธิ์ใจล้วน ๆ เพราะเขาไม่เคยรู้ เขาไม่เคยเห็น เขาจึงคิดว่าท่านโกรธท่านโมโห

ทั้งนี้เนื่องจากธรรมไม่มีเครื่องมือแสดงออกเป็นของตน ร่างกายเหล่านี้เป็นเครื่องมือของกิเลส เป็นวิบากของกิเลสต่างหาก วิบากได้แก่ผลที่เกิดขึ้นมาจากกิเลสพาให้เกิด จึงเป็นเครื่องมือของกิเลส เมื่อกิเลสได้ถูกปราบแหลกละเอียดลงไปไม่มีเหลือแล้ว ชั้นธัมมนี้จึงกลายมาเป็นเครื่องมือของธรรมโดยปริยาย ธรรมจึงอาศัยชั้นธัมมนี้เป็นเครื่องแสดงออก ดังพระพุทธเจ้าประกาศธรรมสอนโลก ก็ต้องอาศัยธาตุชั้นธัมมนี้แล เสด็จไปที่นั่นที่นี้ การแสดงอรรถแสดงธรรมล้วนแต่ใช้ชั้นธัมมนี้เป็นเครื่องแสดงออกทั้งนั้น ส่วนธรรมอยู่ในพระทัย ธรรมที่อยู่ในพระทัยระบายออกมาทางชั้นธัมมให้โลกได้เข้าออกเข้าใจการแนะนำสั่งสอน

หากว่าธรรมมีเครื่องมือเป็นของตนแล้ว จะไม่มีอะไรสวยงามและวิเศษวิสัยยิ่งกว่าลวดลายของท่านผู้มีธรรม และพลังของธรรมแสดงออกมาให้โลกเห็นนั้นเลย และไม่มีอะไรเป็นคู่แข่งได้ แต่ธรรมไม่มีเครื่องมือเป็นของตน การแสดงออกโลกจึงเข้าใจได้ยาก และมักเข้าใจว่าเป็นเรื่องของกิเลส ความโมโหโทโสกันไปเสีย เมื่อพลังของธรรมแสดงออกมาในลักษณะเช่นนั้น เพราะเครื่องมือนี้เป็นเครื่องมือของกิเลส กิริยาที่แสดงออกจึงคล้ายคลึงกัน ทั้ง ๆ ที่อันหนึ่งเป็นพลังของธรรม อันหนึ่งเป็นพลังของกิเลส แต่ก็เครื่องมืออันเดียวกัน จึงทำให้ผู้ใดเห็นได้ยินเข้าใจและตีความหมายว่าท่านเป็นคลังกิเลสไปเสีย ทั้งที่ใจท่านเป็นคลังแห่งวิสุทธิธรรมล้วน ๆ

ขอพูดยกย้อนกลับมาถึงเรื่องสมถวิปัสสนาอีก นี้ละทางเพื่อความพ้นทุกข์พ้นที่ใจ เราอย่าเข้าใจอย่าสำคัญว่าจะไปพ้นที่โน่นไปพ้นที่นี่ ไปพ้นบนดินฟ้าอากาศที่ไหน พ้นที่ใจเพราะทุกข์อยู่ที่ใจ เครื่องผูกมัดอยู่ที่ใจ ปลดเปลื้องด้วยธรรม ปลดเปลื้องที่ใจ แก่กันที่ใจ พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงดังที่อธิบายมานี้ แล้วความสงบของใจที่เราเคยได้ยินแต่ชื่อว่า สมถิ ๆ ในตำรับตำรา ก็จะปรากฏเป็นตัวบ้านตัวเรือนคือเป็นองค์ธรรมขึ้นมา คือสมาธิธรรมขึ้นภายในใจของเรา คำว่าวิปัสสนาก็เหมือนกัน จะปรากฏความรู้แจ้งเห็นจริงขึ้นมาประจักษ์ใจ

สิ่งที่เคยยึดเคยถือเคยสำคัญมั่นหมายพังทลายลงไปหมด เพราะอำนาจแห่งวิปัสสนาความรู้แจ้งเห็นจริง ปล่อยวางไว้ตามเป็นจริง ก็จะปรากฏเป็นร่างแห่งธรรมประเภทต่าง ๆ ขึ้นมา คือธรรมแสดงขึ้นมาที่ใจ ชำระลงไป ๆ จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือมั่นเกาะอยู่ที่ตรงไหนกิเลสนะ ปัญญาฟาดฟันเข้าที่ตรงนั้น เผาที่ตรงนั้น เกาะอยู่ในรูป พิจารณาทางรูปจนเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงแล้ว ก็เหมือนกับเผากิเลสไปในตัวเสร็จ ความยึดมั่นถือมั่นพังทลายลงไปเพราะกิเลสพัง ความยึดมั่นถือมั่นก็ต้องพังเพราะเป็นบริษัทบริวารของกันและกัน

เอ้า จิตไปติดอยู่ที่เวทนา ความสุข ความทุกข์ เศษ ๆ ปัญญาหยั่งลงไป เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความจริงแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นสัตว์เป็นบุคคล ปัญญาหยั่งทราบลงไป อันนี้ก็พัง สัญญา สังขาร วิญญาณที่กิเลสเข้าไปถือถือว่าเป็นเจ้าของ กิเลสพังลงไป ๆ ไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่เกาะ ไม่มีที่อาศัย ถูกอาวุธคือสติปัญญาฟาดฟันหันแหลกเข้าไป กิเลสวิ่งเข้าสู่อุโมงค์ได้แก่จิต ที่นี้วิชชาล้วน ๆ อยู่ที่นั่น

กิ่งก้านสาขาของอวิชชา บริษัทบริวารของอวิชชาที่แผ่กระจายออกมาภายนอก ถูกสติปัญญาตีต้อนเข้าไปจนกระทั่งไม่มีที่อยู่ ก็วิ่งเข้าสู่จิต พิจารณาที่จิตอีกด้วยสติปัญญาอัตโนมัติ ในครั้งพุทธกาลท่านว่า มหาสติมหาปัญญา เมื่อพินิจพิจารณาฝึกซ้อมอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ใ้เรื่องความลุ่มลึกคลุกคลานนั้น มันลุกได้ตั้งได้จะว่ายังไง สติ

ปัญญาประเภทนี้ก็กลายเป็นสติปัญญาที่เกรียงไกรขึ้นมา ทันท่อเหตุการณ์ ทันท่อกล
 มายาของกิเลสทุกประเภท จนกระทั่งตีทะลอมเข้าไปสู่จิตดวงเดียว แล้วฟาดฟันหั่น
 แหกกันเข้าไปที่นั่นอีก

การพิจารณาวิชาอยู่ที่จิต ก็พิจารณาเช่นเดียวกับสภาวะธรรมภายนอก เป็นแต่
 เพียงว่าไม่มีมือสุภะอสุภัง แต่เป็นเรื่องของ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เพราะกิเลสนั้นเป็น
 สมมุติ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ก็ครอบงำกับสมมุตินั้น พิจารณาซิ มันเป็นที่ไหน จน
 กระทั่งแยกแยะกันได้แตกกระจายลงไปไม่มีอะไรเหลือแล้ว ที่นี้ อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ก็
 หมดปัญหาไป มหาสติมหาปัญญา ก็หมดหน้าทีไปเมื่อกิเลสดับไปหมดแล้ว อะไรที่รู้ว่า
 กิเลสดับไป อันนั้นแลคือธรรมชาติที่บริสุทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์อันนั้นแล คือธรรมวิเศษ จิต
 กับธรรมเป็นอันเดียวกัน นี่ละการสัมผัสธรรม ตาไม่สามารถสัมผัสธรรมได้ หูไม่
 สามารถสัมผัสธรรมได้ จมูก ลิ้น กาย ไม่สามารถสัมผัสธรรมได้ เพราะธรรมไม่ใช่วิสัย
 ของ ตา หู จมูก ลิ้น กายจะสัมผัสสัมพันธ์ได้ แต่เป็นวิสัยของใจอย่างเดียวเท่านั้น

จงเริ่มปฏิบัติกันเพื่อความสัมผัสธรรมตั้งแต่ สมถธรรม วิปัสสนาธรรม ขึ้นไป
 จนกระทั่งถึงวิมุตติธรรม จะนอกเหนือจากจิตนี้ไปไม่ได้เลย เอาจงตรงนี้ซิ พิจารณาตรง
 นี้ ให้ได้เห็นชีวว่าความหลุดพ้นเป็นยังไง และให้ได้เห็นชัด ๆ ประจักษ์ใจชีวว่า มนุษย์เรา
 ก็ดี สัตว์ทั้งหลายก็ดี เกิดแล้วตายหรือตายแล้วสูญ หรือตายแล้วไม่สูญมันเป็นยังไง จะ
 ไม่นอกเหนือจากการพิจารณานี้ไปได้ จะรู้กันโดยตลอดทั่วถึง เคยเกิดแก่เจ็บตายมากี่
 ภพกี่ชาติ จะประมวลมาสู่จิตดวงเดี่ยวนี้อะไร อวิชชาปัจจุยา ตัวเดี่ยวนี้นั้น พวให้สัตว์
 เกิดแก่เจ็บตาย เพราะมันเป็นเชื้ออันสำคัญฝังอยู่ภายในใจ พอพังอันนี้ลงหมดแล้ว ที่นี้
 จิตตายใหม่และสูญใหม่ นั้น จิตตายและจิตสูญจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร พระพุทธเจ้าทรง
 ปราบกิเลสพังลงไปหมดแล้ว พระองค์สั่งสอนสัตว์โลกได้เพราะจิตบริสุทธิ์ ถ้าจิต
 บริสุทธิ์นั้นตายและสูญไปแล้วจะเอาอะไรไปสอนโลก เอาให้เห็นชัด ๆ ซิ

สนุทธิฐิโก ความเห็นเอง ปจตุตถ์ เวทิตุโพ วิญญูหิ รู้ที่นี้ไม่ได้รู้ที่ไหน ปฏิบัติ
 ที่ตรงนี้ แก่กันที่ตรงนี้ ไม่มีคำว่ากาลนั้น สถานที่นั้นที่นี้เป็นมรรคผลนิพพาน หรือสิ้น
 สุตมรรคผลนิพพาน แต่มีอยู่ที่ใจของเราแล้ว กิเลสก็ห้อมล้อมอยู่ที่นี้ จึงทำให้สัตว์โลก
 โง่หลงมกไปตามมันว่า มรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว ปฏิบัติเท่าไร ๆ ก็
 ไม่รู้ไม่เห็น ก็เห็นยังไงเมื่อกิเลสปิดหัวมันอยู่ กิเลสหลอกมันอยู่เวลานั้น คำพูดเช่น
 นั้นก็เป็นคำพูดที่ถูกกิเลสหลอกต่างหากนี้ เมื่อเวลาบุกเบิกเพิกถอนออกไป ที่นี้ตัว
 จอมปลอมที่ว่ามรรคผลนิพพานไม่มีก็แตกกระจายออกไป อะไรคือมรรคผลนิพพาน ก็
 คือการปราบกิเลสเรียบนั้นแลคือมรรคผลนิพพาน จะเป็นที่ไหนไป

เอาให้จริงจังชินักปฏิบัติ ให้รู้ให้เห็นซิ ธรรมะของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ตุ๊กตาเครื่องเล่นของเด็กนี่วะ พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์เอก ทำไมธรรมไม่เป็นธรรมเอก เราปฏิบัติแบบลุ่ม ๆ ดอน ๆ จะให้เห็นของจริงได้ยังไง จงเอาให้เห็นของจริงซิ อยู่ที่จิตไม่ได้อยู่ที่ไหน อย่าไปหลงมกมายกับมนต์คนว่า กาลนั้นสถานที่นั้นเป็นเวลาที่มีมรรคผลนิพพานมี ไม่มีหรือสูญสิ้นไป ใครปฏิบัติยังไงก็ไม่มีมรรคผลนิพพาน มรรคผลนิพพานสิ้นสุดไปแล้ว นั่นมันโมฆบุรุษ บุรุษตาฟาง บุรุษตาบอด อย่าไปเชื่อถ้าไม่ยากจนไปกับมันนะ

พุทธิ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ให้เชื่อตรงนี้ ไปเชื่ออะไรคนหูหนวกตาบอด มันพูดออกมาด้วยความโง่หลงมกมาย เพราะกิเลสครอบหุ้มมันต่างหาก พระพุทธเจ้าพระธรรม พระสงฆ์ กิเลสไม่ได้ครอบหุ้มมันนะ นี่ละเป็นสาระของพวกเรา เอาตรงนี้เป็นหลัก ตายก็ตายเถอะ เราเคยเกิดเคยตายมาก็ภพก็ชาติแล้ว ทุกข์เท่าไร เอา ทุกข์ ทุกข์ เพราะการต่อสู้กับกิเลสเพื่อเอาตัวรอดเป็นยอดคนยอดเรา เราไม่เคยทุกข์หรือ เราเคยทุกข์มาแล้ว ทำไมเราไปกลัวอะไรกับทุกข์ในการต่อสู้กับกิเลส เอาให้จริงให้จังซิ

รู้สึกเหนื่อย เอะละเพียงเท่านั้น ยังไม่ถึงไหนเลย โรคหัวใจเป็นอย่างนี้แล มันไม่ฟังเทศน์ฟังธรรมกับใครทั้งสิ้น